

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ___ ” _____ 20__ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

зі спеціальності
6.030508 «Фінанси і кредит»
за освітньою програмою бакалавра

на тему:

**«Доходи місцевих бюджетів України: характеристика і шляхи
оптимізації»**

Виконавець:

студентка факультету фінансів та банківської
справи

Ільїна Анастасія Олександрівна _____
/підпис/

Науковий керівник

к.е.н., ст.викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна _____
/підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	6
1.1.Економічний зміст та сутність доходів місцевих бюджетів.....	6
1.2.Класифікація і принципи формування дохідної частини місцевих бюджетів.....	10
1.3. Доходи місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.....	20
РОЗДІЛ 2 МОНІТОРИНГ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ЗА 2014-2018 РОКИ.....	25
2.1. Практика формування дохідної частини місцевих бюджетів України за 2014 – 2018 роки.....	25
2.2. Практика формування дохідної частини бюджету міста Одесі за 2014 – 2018 роки.....	41
2.3. Вплив міжбюджетних трансфертів на дохідну базу місцевих бюджетів.....	59
РОЗДІЛ 3 ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	69
3.1. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів та можливості його імплементації в українську практику.....	69
3.2.Проблеми формування місцевих бюджетів та шляхи їх вирішення.....	80
ВИСНОВКИ.....	90
Список використаних джерел.....	93
Додатки.....	101

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Найважливішою передумовою розвинутої країни є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування. Без наявності у кожного органу влади власного бюджету і права його складання, затвердження і виконання без втручання ззовні неможлива реалізація законодавчо закріпленого права кожної адміністративно-територіальної одиниці. Це говорить про те, що будь-який орган влади повинен володіти власними ресурсами, необхідними для організації управління економікою та соціальною сферою. Водночас, органи місцевої влади повинні самостійно управляти податками та іншими обов'язковими платежами, що надходять до їхнього бюджету.

Пріоритетним напрямком розвитку демократичної держави є забезпечення зростання рівня добробуту кожного окремого громадянина. В умовах реформування системи публічних фінансів актуальною є тенденція до децентралізації у державному управлінні, результатом якої є передача ряду повноважень на місцевий рівень. Реалізація заходів щодо бюджетного реформування у контексті децентралізації сприятиме забезпеченню стійкої дохідної бази місцевих бюджетів, а також підвищенню ступеня їх фінансової спроможності, прозорості та ефективності використання бюджетних коштів, результативного вирішення питань соціально-економічного розвитку територій. Так, фінансова децентралізація дозволяє збалансувати механізми надання суспільних послуг з потребами та уподобаннями жителів місцевих громад

Питання формування доходів місцевих бюджетів досліджуються у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Василик, І. Благун, М. Карлін, О. Кириленко, В. Кравченко, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Пасічник, С. Юрій, Т. Бондарчук, І. Луніна та багато інших.

Об'єктом дослідження є процес формування дохідної частини місцевих бюджетів України.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі формування доходів місцевих бюджетів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей формування дохідної частини місцевих бюджетів та визначення шляхів оптимізації.

Реалізація поставленої мети обумовили такі завдання дослідження:

- визначити основні теоретичні засади формування доходів місцевих бюджетів щодо природи та їх економічної сутності;
- розглянути класифікацію та принципи місцевих бюджетів;
- дослідити вплив децентралізації на доходи місцевих бюджетів;
- провести моніторинг виконання місцевих бюджетів України за доходами за 2014-2018 роки;
- проаналізувати доходи бюджету міста Одеси за 2014 – 2018 роки;
- визначити вплив міжбюджетних трансфертів на формування дохідної частини місцевих бюджетів;
- дослідити зарубіжний досвід та можливості його імплементації в українську практику;
- визначити основні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в роботі мети були засновані такі методи: метод статистичного аналізу, методи індукції та дедукції, методи аналізу та синтезу, порівняння, методи теоретичного та практичного узагальнення, таблично-графічний метод.

Інформаційно-аналітичну базу дослідження складають Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, аналітичні дані Міністерства фінансів України, звітність Державної казначейської служби, департаменту фінансів Одеської міської ради, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, підручники, монографії, посібники, матеріали періодичних видань наукові праці, інтернет – ресурси.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, використаних джерел та додатків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи досліджено економічний зміст, сутність доходів місцевих бюджетів, розглянуто різноманітні види класифікацій,

принципів місцевих бюджетів та вплив фінансової децентралізації на доходи місцевих бюджетів.

У другому розділі проаналізовано дохідну частину місцевих бюджетів України та бюджету міста Одеси за останні п'ять років і визначено сутність та вплив міжбюджетних трансфертів на доходи місцевих бюджетів.

У третьому розділі досліджено зарубіжний досвід та можливості його імплементації в українську практику, розглянуто основні проблеми та шляхи їх вирішення.

У висновках сформульовані основні результати кваліфікаційної роботи.

За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра прийнято участь у II Всеукраїнській науково-практичній інтернет - конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» з публікацією тез на тему: “ Проблеми формування місцевих бюджетів ”, м. Київ , 2018 рік.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних основ, аналізу діючої практики формування доходів місцевих бюджетів та їх напрямків оптимізації дали змогу сформулювати наступні висновки:

1. Місцеві фінанси відіграють особливу роль у соціально – економічному розвитку як окремих територій, так і держави в цілому та сприяють підвищенню добробуту населення. На сьогоднішній день серед вчених відсутня єдина точка зору щодо визначення сутності та змісту категорії “ доходи місцевих бюджетів”. З одного боку вони є активною формою акумуляції певної частини фінансових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні місцевих органів самоврядування, тобто стають невід’ємною частиною місцевих фінансів, а з іншого – вони є основною складовою загальної бюджетної системи держави, формуючи систему фінансових відносин, що формується між місцевими та державними бюджетами, а також у межах місцевих бюджетів.

2. Доходи місцевих бюджетів відповідно до нормативної та економічної літератури класифікують за такими ознаками: за їхніми джерелами, економічною природою, за участю у рахунку міжбюджетних трансфертів, способами, методами та повнотою зарахування. А також місцеві бюджети формуються на принципах бюджетної системи, принципі бюджетної еквівалентності та національної солідарності, принципах фіскальної та економічної ефективності і соціальної справедливості.

3. Результатом фінансової децентралізації є збільшення кожного року обсягу власних ресурсів та підвищення частки місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету України. Основними аспектами в процесі фінансової децентралізації, яка в першу чергу є децентралізацією повноважень та використання ринкових механізмів, які мають різні форми і методи їх реалізації є: фінансова самостійність місцевих бюджетів; перехід на прямі міжбюджетні відносини шляхом об’єднань та формування спроможних громад; запровадження нових видів трансфертів;

запровадження нової системи вирівнювання за рахунок податку на прибуток та ПДФО.

4. Аналіз доходів місцевих бюджетів України за 2014 – 2018 роки дає змогу зробити висновок про те, що обсяг доходів кожного року зростає. Це стало можливим завдяки розширенню повноважень і підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо залучення резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів.

5. Аналіз моніторингу формування доходів бюджету міста Одеси показав, що обсяг надходжень протягом останніх п'яти років постійно зростає. У структурі доходів бюджету міста податкові надходження є основним джерелом надходжень, а саме податок на доходи фізичних осіб та місцеві податки та збори. Така тенденція є позитивною, оскільки місто Одеса стає більш фінансово незалежним.

6. Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є міжбюджетні трансферти. У структурі доходів місцевих бюджетів України вони є займають перше місце, а у структурі доходів бюджету міста Одеси друге місце. Важливим є те, що зменшується кількість дотаційних бюджетів, тобто вони стають більш самостійними. Субвенції на соціальний захист населення, освітня та медична субвенції переважають у структурі міжбюджетних трансфертів.

7. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів є корисним для України, тому що враховуючи його ми можемо збільшити дохідну частину місцевих бюджетів. Наприклад, удосконалити справляння податку на доходи фізичних осіб. Перераховувати податку на доходи фізичних осіб до бюджету необхідно не за місцем походження доходу платника податків (тобто за місцем діяльності працівника), а за місцем його реєстрації (місце проживання), тому що місцеві органи влади при формуванні бюджету повинні керуватися потребами місцевих жителів у отриманні суспільних благ, які змінюються зі змінами рівня доходів. У цьому випадку податок на доходи фізичних осіб буде діяти як плата за користування місцевою інфраструктурою, оскільки відмінності в податковому навантаженні визначають відмінності в обсязі та якості надання місцевих суспільних благ і

послуг. Також, врахувавши досвід Італії, при спрявлянні податку на нерухоме майно враховувати вартість об'єкта, а не його площу.

8. Основними проблемами формування доходів місцевих бюджетів є недостатня самостійність органів місцевого самоврядування, висока частка міжбюджетних трансфертів, недоступність та / або низька якість публічних послуг, відмінність між діями влади та потребами і інтересами громадян., розподілу прав між державними та місцевими органами влади, низький рівень економічного розвитку місцевих територій, відсутність належного кадрового забезпечення, яке б належно виконувало поставлені функції, високі ризики корупційних дій щодо використання бюджетних коштів, нераціональність перерозподілу фінансів, сформованих на місцевому рівні. нецільове використання бюджетних коштів.

9. Напрямами вирішення основних проблем є закріплення за органами місцевого самоврядування більшу частину загальнодержавних податків; збільшення ставки єдиного податку; вдосконалення механізму міжтериторіального фінансового вирівнювання; чіткий розподіл конкретних завдань між різними рівнями влади, що поступово призведе до переходу до децентралізація державних фінансів; запровадження дієвих програм підвищення кваліфікації службовців органів місцевого самоврядування та надання їм необхідної консультативної і методичної допомоги з боку органів виконавчої влади; удосконалення податкового законодавства з метою надання місцевим органам прав та можливостей формувати бюджети за рахунок власних джерел для підвищення їх самостійності у забезпеченні необхідним обсягом коштів; запровадження механізму контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню адміністративних та соціальних послуг; підвищення спроможності громад для виконання покладених на них функцій, що призведе до забезпечення якісних послуг; створення нових високопродуктивних виробничих підприємств і робочих місць з метою забезпечення зайнятості населення, що, у свою чергу, призведе до зменшення кількості вибулого населення та збільшення податкових надходжень району.

Список використаних джерел

1. Власюк Н.І. Місцеві фінанси [Текст] : навч. посіб. / Н.І. Власюк. - К. : Алерта, 2011. - 328 с.
2. Дахнова О. Є. Місцеві бюджети як основ фінансового забезпечення розвитку регіонів України [Електронний ресурс] / О. Є. Дахнова, І. В. Матросова // «Молодий вчений». – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/9/115.pdf>.
3. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : Центр учбов. Літератури ; Тернопіль : Екон. Думка, 2012. – 871 с.
4. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів : моногр. / [Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін.] ; за ред. д.е.н. І. О. Луніної ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 320 с.2
5. Власюк Н.І. Місцеві фінанси: навчальний посібник / Н.І. Власюк, Т.В. Мединська, М.І. Мельник К.: Алерта, 2011. 328 с.
6. Кремень О.І. Фінанси: навчальний посібник / О.І. Кремень, В.М. Кремень. К. : Центр учбової літератури, 2012. 416 с
7. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / М.О. Євдокімова. Х.: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2014. 343 с
8. Бондарук Т.Г. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України / Т.Г. Бондарук, І. О. Мельничук // Статистика України. 2015. № 4. С. 46–52
9. Міхеєнко Т. В. Формування доходів місцевого бюджету: теоретичні і практичні аспекти / Т. В. Міхеєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №12. – С. 39–77.
10. Вегнер В.В. Фінанси. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.
11. Фінанси: підручник / за ред. С.І.Юрія, В.М. Федосова.- 2-ге вид. переробл.І доповн. – К.: Знання, 2012. – 687 с.
12. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.

13. Кириленко О. П. Дохідна база місцевих бюджетів в умовах реформування бюджетної та податкової системи / О. П. Кириленко – Тернопіль : Вектор, 2011. – с. 6–10.

14. Савчук С.В. Теоретико-концептуальні засади визначення доходів бюджетів як об'єкта бюджетного планування // Наука й економіка. 2012. № 1(25). С. 81–88.

15. Макогон В. Методологічні аспекти формування доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / Макогон В. — Режим доступу: <http://archive.nbuiv.gov.ua>. — 19.04.2013.

16. Ширманов О. А. Основні тенденції формування доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / О. А. Ширманов. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/shirmanov-oa-osnovni-tendentsiyi-formuvannya-dohodiv-mistsevih-byudzhetiv/>.

17. Функціонування системи державних фінансів України в умовах інтеграційних процесів: монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Яременка О.Л. [Городецька Т.Е., Пенська І.О., Стеценко Т.В. та ін].– Харків: НікаНова, 2015.– 176 с.

18. Бюджетний кодекс України від 08.07.10 2646-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua>.

19. Джерела доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/168/Буклет__Нормативні_доходи_-_1__перегляд_.pdf.

20. Місцеві податки та збори [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://urist-ua.net/кодекси/податковий_кодекс_україни/стаття_10/.

21. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / [Н. В. Васильєва, Н. М. Гринчук, Т. М. Дерун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К.: – 2017. – 119 с

22. Місцеві бюджети як фінансова основа органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/1105051964458/finans/mistsevi_byudzheti_finansova_osnova_organiv_mistsevogo_samovryaduvannya.

23. Доходи місцевих бюджетів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://bookwu.net/book_finansi_978/59_10.4.-dohodi-miscevih-byudzhetiv.

24. Поняття та склад доходів бюджетів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/91444/finans/formuvannya_dohodiv_byudzhetiv_mistsevogo_samovryaduvannya.

25. Философский энциклопедический словарь / Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева. – М.: Инфра-М, 2007. – 576 с.

26. Бондарук, Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні : [монографія] / Т. Г. Бондарук ; Ін-т екон. та прогнозів НАН України. – К. : Експрес. – 2009. – 608 с.

27. Бондарук, Т. Г. Місцеві фінанси : навч. посібник / Т. Г. Бондарук. – К. : «Інформ.-аналіт. агентство». – 2013. – 529 с.

28. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. М. Опарін, Л. Сафонова та ін. ; ред. В. М. Федосов. – Київ : КНЕУ, 2010. – 864 с.

29. Дем'янишин, В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України [Текст] : монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 496 с.

30. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: навч. посіб.–К.: Центр учбової літератури, 2010. — 488 с.

31. Татарин, Н. Б. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування / Н. Б. Татарин, В. В. Войтович // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Випуск 11. – 2017. – С. 159–162.

32. Квасниця О. В. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації [Електронний ресурс] / О. В. Квасниця – Режим доступу до ресурсу:

[http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20089/1/Формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації.pdf](http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/20089/1/Формування%20доходів%20місцевих%20бюджетів%20в%20умовах%20децентралізації.pdf).

33. Глосарії децентралізації – ключові поняття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/GLOSARIY.pdf>

34. Сайт Національної ради реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua>.

35. Об'єднані громади більш мотивовані нарощувати місцеві податки та збори [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/en/news/7402>.

36. Заславська О. І. Фінансова децентралізація в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О. І. Заславська – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/18172/1/>.

37. Подерня-Масюк Ю. А. Теоретичні аспекти фінансової децентралізації [Електронний ресурс] / Ю. А. Подерня-Масюк – Режим доступу до ресурсу: [ecfor_2017_2_53 .pdf](#).

38. Децентралізація: місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. – Фінансово-аналітичні матеріали, 2016. – 308 с. – Електронний ресурс.- Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Monitoriing_OTG.pdf

39. Бартчук Ю.А. Шляхи реформування системи місцевого оподаткування в Україні / Ю.А. Бартчук // Актуальні проблеми державного управління в системі соціального та економічного розвитку українського суспільства. – 2011. – № 1(4). – С. 103.

40. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.

41. Валовий внутрішній продукт в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>.

42. Зубріліна В. В. Формування і розподіл доходів та видатків місцевих бюджетів : дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Зубріліна В. В. – Київ, 2015. – 294 с.

43. Податковий кодекс України від 02.12.2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua>.

44. Про місцеві податки і збори: Декрет Кабінету Міністрів від 20.05.1993 № 56-93 (утратив чинність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/56-93>.

45. Про внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування»: Закон України від 18.02.1997 №77/97-ВР (утратив чинність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/77/97-вр>.

46. Департамент фінансів Одеської міської ради [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.omr.gov.ua/departments/278>

47. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

48. Оцінка ефективності реформування системи міжбюджетних відносин в Україні [Текст] / О. М. Грубляк, М. В. Карвацький // Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Економіка; зб. наукових праць / редкол.: В.П. Мікловда (гол. ред.), В.І. Ярема, Н.Н.Пойда-Носик та інші. – Ужгород : Говерла, 2018. – Вип.1(51). – С. 317-321.

49. Бюджет 2018: как бьется финансовое сердце Украины [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/bjudzhet-2018-kak-betsja-finansovoe-serdce-ukrainy-1783/>.

50. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та перспективи 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/news/10670>.

51. Хрупович С. Є. Фінансова спроможність бюджетів об'єднаних територіальних громад / С. Є. Хрупович, Т. В. Подвірна. // Економіка і суспільство. – 2017. – №13. – С. 1259–1262.

52. Цюпик В. В. Зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / В. В. Цюпик – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/19227/1/246-250.pdf>.

53. Богуславська А. О. Місцеві бюджети та роль податкової системи у їх регулюванні [Електронний ресурс] / А. О. Богуславська – Режим доступу до

ресурсы:http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2782/1/Bohuslavska_Local_budgets.pdf.

54. В.Ю. Ніколенко Місцеві бюджети як чинник стабільності розвитку регіонів Навч. посіб. /В.Ю. Ніколенко, С.М. Свешніков, В.В. Юрченко, В.І. Крижановський/ ДФС України. – Київ: 2016. – 41с.

55.Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід розвитку бюджетної децентралізації / Т. Г. Бондарук. // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2018. – С. 83–95.

56.Роман В. Моделі децентралізації влади країн Європейського Союзу / В. Роман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lvivacademy.com/visnik12/fail/Roman.pdf>.

57.Костенюк І. Західні моделі місцевого самоврядування: перспективи та обмеження культурних трансферів / І. Костенюк// [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01\(16\)/39.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01(16)/39.pdf).

58. Возняк Г. В. Бюджетна децентралізація: європейський досвід та перспективи для України [Електронний ресурс] / Г. В. Возняк. // Економіка. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20163\(119\)/sep20163\(119\)_056_VoznyakHV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20163(119)/sep20163(119)_056_VoznyakHV.pdf).

59.Демиденко Л., Наконечна Ю. Фіскальна децентралізація: німецький досвід та українські реалії /Л. Демиденко, Ю. Наконечна// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2015. № 2(167). С. 50

60.Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М.та ін.]; Центр політикоправових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – с.157

61.Дума В. Л. Міжнародний досвід формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів / В. Л. Дума. // Економіка і суспільство. – 2017. – С. 1093 –1099.

62. Молдован О.О. Бюджетна децентралізація: досвід ефективної реформи Словаччини для України / О.О. Молдован // Вісник Донецького національного університету. – 2010. – С.32

63. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політикоправових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – с.157

64. Децентралізація влади на основі кращих іноземних практик та українських законодавчих ініціатив [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://www.uiip.org.ua/wp-content/uploads/2015/05>

65. Шкура І. С. Родь податків у консолідації фінансового забезпечення територіальних громад / І. С. Шкура. // НУДПСУ. – 2015. – С. 548–551.

66. Татарин Н. Б. Місцеві бюджети як фінансова основа органів місцевого самоврядування / Н. Б. Татарин. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – №11. – С. 159–162.

67. Управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів Львівщини: проблеми та напрями підвищення ефективності / І.З. Сторонянська, М.А. Козоріз, С.А. Давимука [та ін.] ; НАН України. Інститут регіональних досліджень ; за ред. д. е. н., проф. І.З. Сторонянської. – Львів, 2013. – 93 с.

68. Кузькін Є.Ю. Зарубіжний досвід фіскальної децентралізації: проблеми та шляхи розв'язання / Є.Ю. Кузькін, Я.В. Котляревський, О.В. Шишко // Фінанси України.– 2015. – №12. – С. – 63-72

69. Сіренко К. Ю. Проблемні аспекти стратегічного й оперативного характеру об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс] / К. Ю. Сіренко // Економіка і суспільство. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/33.pdf.

70. Онищенко С. В. Бюджетная децентрализация: особенности введения, проблемы и перспективы/ С. В. Онищенко. // Финансы, банки и учет. – 2016. – №1. – С. 147–153.

71. Савчук Н.В. Міжбюджетні відносини в системі державних фінансів /Н.В.Савчук //Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності. Мат. міжнар. наук.-практ. конф.11-12 квітня 2014 р. м. Чернігів.– Чернігів, Чернігівський нац. екон. унів. – С.93-95.

72. Децентралізація: коротко про головне [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne>.

73. Проблематика процесу децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах:збірник матеріалів круглого столу, Київ, 18 квітня 2018 року / За заг. ред. Войтович Р. В., Ворони П. В. – Київ, ІПК ДСЗУ, 2018. – 242 с.

74. Юрчишена Л. В. Підвищення доходів місцевих бюджетів на основі стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу / Л. В. Юрчишена. // Фінанси, облік і банки. – 2018. – №1. – С. 193–302.

75. Кузькін Є.Ю. Зарубіжний досвід фіскальної децентралізації: проблеми та шляхи розв'язання / Є.Ю. Кузькін, Я.В. Котляревський, О.В. Шишко // Фінанси України. – 2015. – №12. – С. – 63-72.

76. Дем'янюк А.В. Напрями доходів місцевих бюджетів України в трансформаційних умовах/ Дем'янюк А.В.. // Гроші, фінанси, кредит. – 2019. – №5. – С. 661–666.

77. Сус Л. Проведення децентралізаційних реформ: уроки для України / Л. Сус // Фінансові інструменти регіонального розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 28 жовт. 2016 р. – Житомир : ЖНАЕУ, 2016. – С. 20–23.

78. Матвійчук В. І. Доходи місцевого бюджету проблеми формування та особливості використання / В. І. Матвійчук. // Фінанси, облік, банки. – 2018. – №1. – С. 141–152.

79. Про першочергові заходи з розвитку місцевого самоврядування в Україні на 2017 рік: Указ Президента України від 7 грудня 2016 р. № 545/2016 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/545/2016>.